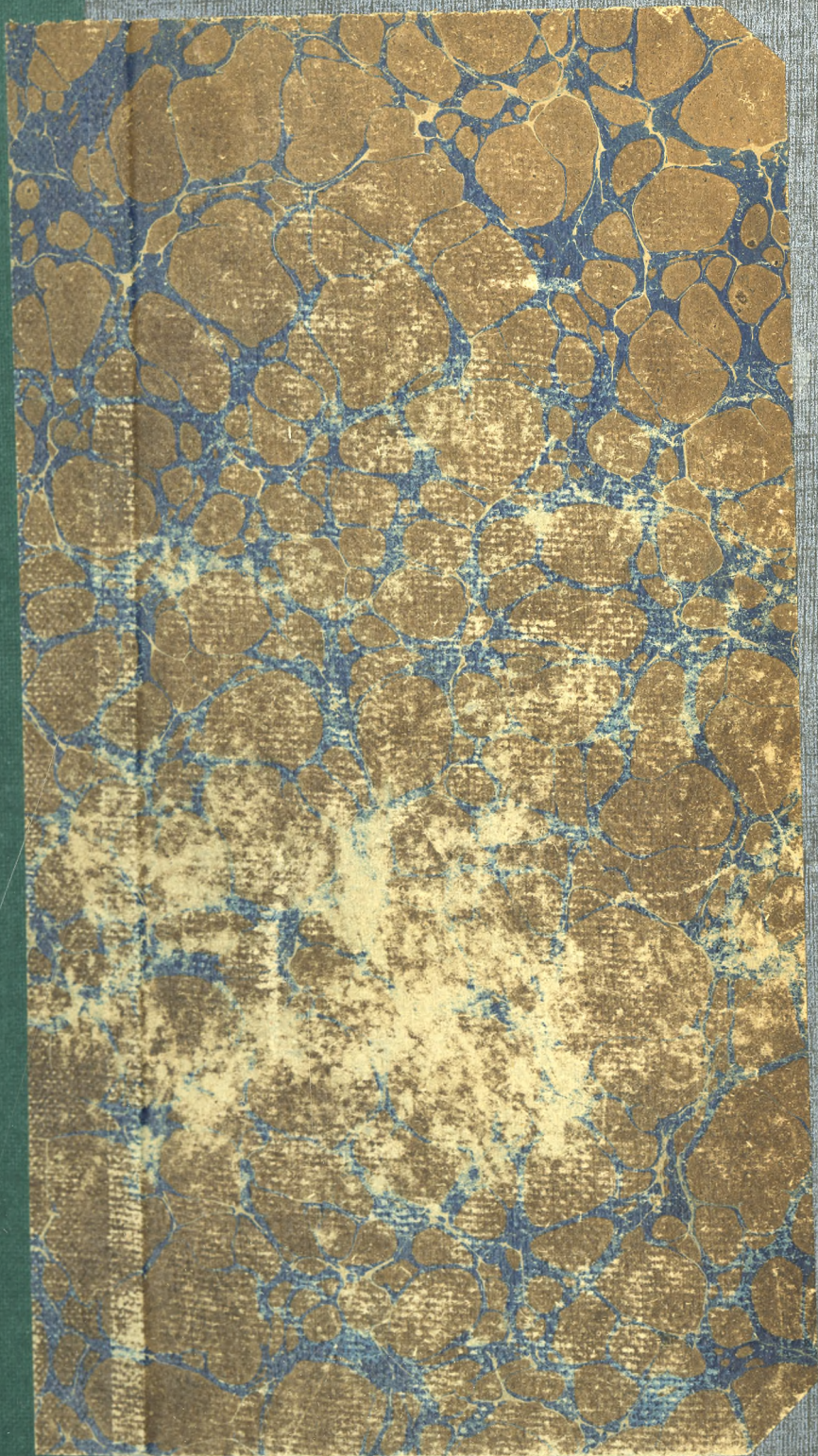

Politikai
röpiratok.

163.

163
1472

VÉLEMÉNYES JELENTÉS

A

TISZA-VÖLGYI ÁRMENTESITŐ- ÉS SZABÁLYOZÓ-TÁRSULATOK

IGAZGATÁSI SZERVEZETÉRŐL

KIADOTT

TÖRVÉNYJAVASLAT TÁRGYÁBAN.

AZ 1882-ik ÉVI OKTÓBER HÓ 30-án

S.-A.-UJHELYBEN TARTOTT KÖZGYŰLÉSHEZ

BEADTA

✓ FRATER SÁNDOR,

IGAZGATÓ-VÁLASZTMÁNYI TAG.

19.

SÁROSPATAK.

Nyomtatta Steinfeld Bela, a ref. főiskola betűivel.

1882.

DE BALLAGI GÉZA.

Tisztelt Elnökség!

A nagyméltóságú közmunka- és közlekedési minisztériumnak, véleményezés végett velünk közlött azon törvényjavaslatát, mely a társulatok igazgatási szervezetéről szól, a Bodrogközi társulat érdekeltsége, folyó évi október hó 30-án megtartott közgyűlésében tárgyalta.

A megjelent nagyszámú értelmiség között kifejelett eszmecserék és komoly elvi viták után, e társulat tagjai azon álláspontot tették magukévá, mely a Tiszaszabályozásnak minden tételében való államosítását mondja ki.

Az indokok, melyek érdekeltségünket ez elhatározásra bírták, társulatunk egyik érdekeltje által, a törvényjavaslatról írott „Véleményes jelentés“-ben vannak körvonalozva; elhatározta tehát a közgyűlés és meghagyta nekem, hogy ezen „Véleményes jelentést“ 10 példányban minden társulat számára megküldjem.

Amidőn ezt teljesíteni szerencsés vagyok, azon tiszteletteljes kérelemmel teszem azt, hogy társulatának azon tagjai között, kik a szabályozás ügyeért leginkább érdeklődnek, kiosztani kegyeskedjék, azon célból, hogy az abban foglalt elvek minél szélesebb körben terjesztessenek, s igen tisztelt Elnökségednek társulata ugyanezen alapra helyezkedése eszközöltethessék.

S.-a.-Ujhely, 1882. október 30.

Diószeghy János,

társulati alelnök.

Tekintetes közgyűlés!

A Tiszavölgyi társulat központi bizottsága, a Bodrogi társulatnak is megküldötte véleményezés végett a nagyméltóságú közmunka- és közlekedési minisztérium által szerkesztett azon törvényjavaslatot, mely a Tiszavölgyi ármentesítő- és szabályozó-társulatok igazgatási szervezetéről szól.

Társulatunk igazgató-választmánya, augusztus 19-iki üléséből, egy háromtagu küldöttséget bizott meg azzal, hogy ezen törvényjavaslatot tanulmányozza és róla indokolt jelentést tegyen.

Mint ezen küldöttség egyik tagja, átolvasva először is a központi bizottság átiratát, nekem úgy látszott, hogy azon kérdések, melyek ezen tisztelt testület által hozzánk intézettek, nem alkalmasak világot vetni a Tiszaszabályozásnak, hogy ne mondjam, összekuszált, de mindenestre bonyolult ügyére.

Nem pedig különösen azért, mert a kérdések legnagyobb részben hypotheticus természetűek, s negativ irányban lévén tartva, ugyanazért positiv célok elérésére szolgáló feleletek adhatására éppen nem alkalmasak. Még azon esetben sem, ha valaki azon fáradoznék, hogy a mélyen tisztelt közgyűlés elé, azon kérdések mindegyikére indokolt és részletes feleleteket terjeszsen. Mert, hogy érdemlegesen határozhasson felettök a tisztelt közgyűlés, bizonyosan legalább is 30 napig kellene folyton üléseznie, ez pedig lehetetlen.

Mellőztem tehát ezen kérdéseket, annyivalinkább, mert a válaszmánynak fentidézett határozata, szerintem nagyon helyesen, a törvényjavaslat áttanulmányozását tűzvén a küldöttség feladatává, a központi bizottságnak nem ezt illető kérdései, de a törvényjavaslatról önálló véleményalkothatása, társulatunk érdekeltségének volt a feladata.

A legfőbb fontosságú kérdés nézetem szerint az, hogyha törvényerőre emelkednek a nagyméltóságú közmunka- és közlekedési minisztériumnak a társulatok igazgatási szervezetről szóló javaslata: javulna-e a Tiszaszabályozás ügye? Valjon e törvényjavaslat oly elveken épült-e fel, melyek a műszaki, pénzügyi, végrehajtási és jogi részleteknek kezelhetését biztosítja? És a szabályozás lehető sikerének ezen tényezőit összhangba hozza-e egymással? Szóval kerestem a törvényjavaslatban a tudomány alapelveit s kerestem a 30 éves tapasztalatból levonhatott következtetéseket; de fájdalom, tisztelt közgyűlés, sem egyiket, sem másikat a javaslatban feltalálni nem bírtam, és nem is más az, mint a jelen szabályozási rendszernek kitatarozási kísérlete: egy félrendszabály, egy elv nélküli rendszertelenség.

Ezen véleményem indoklásául, engedje a tisztelt közgyűlés a törvényjavaslatot szemügyre venni; nevezetesen, hogy előlről kezdjük, mindjárt az I. fejezet első szakaszát, mely mondja:

„A Tisza és mellék-folyóinak szabályozása s a Tiszavölgy ármentesítése, műszaki tekintetben egy egységes egészet képez, mely a közmunka- és közlekedési miniszter vezetése alatt hajtatik végre.“

„Az ármentesítést és belviz-levezetést, az 1871. évi XXXIX., 1874. évi XI., 1879. évi XXXIV. és a jelen törvénycikk értelmében, s a közmunka- és közlekedési miniszter felügyelete alatt, a társulatok eszközlik.“

Tehát ezen szakasz szerint, a Tiszaszabályozás nem minden részletében, de csak műszakilag képez egy egységes egészet; pedig a ki a szabályozást ismeri, tudja, hogy ennek habár nagyon fontos, de csak egyik részlete a műszaki.

Nálamnál sokkal jelesebb gondolkozó fők mutatták ki már, hogy a „Tiszaszabályozás“ jogi, pénzügyi és adminisztratív részleteinek megoldása nélkül, a legjobb egységes műszaki tervek is, nem lennének egyebek, mint „pingált malaszt.“ És ez örök igaz, mert bizonyos, hogyha a költségek túlhaladják a megmentendő föld értékét, ha ez többbe kerül, mint amit a magánosok földbirtokának jövedelmezősége megbír: a jelen alapon szabályozási eredmény elérhető nem leend. Mert feltéve, de meg nem engedve azt, hogy a tiszai érdekeltség még ma sem okult az eddigi szerencsétlenségeken, s szokott passiv gondatlanságában beleugrattatik egy előtte csalatkozhatlan eredményü műszaki tervnek elfogadásába, és reá a pénzt újra beszerzi, vagy korteskedés útján az államtól kikunyorálja; ha a szabályozás kivitele, az adminisztratív részlet nem szabályoztatik, eredményt elérni szerintem épen úgy nem remélhető, mint egy veszélyesen súlyos betegnek, az orvos legtökéletesebb gyógykezelése mellett is, ha az étrend vagy az ápolás hiányos, gyógyulása nem várható.

A Tiszaszabályozás pusztán műszaki részletének előtérbe tolása, az össz-organizmus rendszeres fejlődésének állana útjában, s hátrányára szolgálna magának ezen részletnek és kiválólag ezen részlet kezelő-személyzetének.

Ugyancsak e szakaszban mondatik az is, hogy „a Tisza és mellék-folyóinak szabályozása s a Tiszavölgy ármentesítése, a közmunka- és közlekedési miniszter vezetése alatt hajtatik végre,“ de ezt „a társulatok eszközlik.“ Ezek szerint tehát a szabályozás ügye jövőre is a kormány és társulatok között oszlanék meg, és a végrehajtás az egymástól

független társulatok által testületileg lenne kezelendő. Pedig megdönthetetlen alapelve bármely célszerű szervezetnek, hogy: „midőn egyetlen tárgyról van szó (mint például a Tiszaszabályozás), a hatóságnak, melyre ennek gondja bízatik, egynek kell lennie; mert nincs nagyobb szerencsétlenség, mintha az egy célra irányzott eszközök összege nem áll egy felügyelet és egy felelőség alatt. Ha ezek egymástól független hatóságok között megvannak osztva, az eszközök célokká lesznek minden hatóságnál, s a valódi cél felé tartani senkinek sem lesz dolga.“

Ha az eszközök különböző osztályai nem egyesítettnek, nem illesztetnek egymáshoz egy vezéreszme intézkedése alatt, és mialatt minden szolgálati osztály, a más osztályokra tekintet nélkül, működik saját céljai érdekében, saját szükségei szerint: a munka főcélja mindig feláldoztatik a munkának.

A másik alapelv, „hogy a végrehajtást testületeknek kezelni nem szabad; nemcsak azért, mert a pontosság és gyorsaság nem a testületek tulajdonsága, de kiválólag azért, mert a felelőség a testületeknél meg nem állapítható; amit egy testület művel, azt nem tette senki, és a műveletekért senkitsem lehet felelőségre vonni.“

Az egész művelt világ által elfogadott általános szabály szerint, minden végrehajtást, legyen az felsőbb vagy alárendelt, egyetlen egy ember kötelességévé kellene tenni. Ekkor látná mindenki, ki tett valamit, s kinek hibájából lett valami elhanyagolva. A testületi végrehajtás nagyon kevés biztosítékot nyújt a rossz kezelés ellen és semmit a jó mellett; míg az egyéni felelőség megfelel minden várakozásnak.

Tisztelt közgyűlés! A szabályozás eddigi eredménytelenségének kútforrása nemcsak a részletekben, de általában abban keresendő és található, mert a fentebbi elvek a Tiszaszabályozás szervezeténél alkalmazva nem voltak, és ezen szervezeti bajon, mint azt látni méltóztatnak, a magas minisztérium által véleményezés végett közölt javaslat sem segít.

Atalában a törvényjavaslat egyenes ellentétben áll mindazon elvekkkel, melyeknek alapján egy jó szervezet, végrehajtás vagy ügykezelés felépülhet. Minden egyes szakasza hemzseg a jogi képtelenségektől és administratív lehetlenségektől, de amelyeknek részletes kimutatásától annyivalinkább felmentve érzem magamat jelenben, mert a fentidézett egyetlen szakasz elég, hogy bárki meggyőződhessek arról, hogyha e javaslat törvényerőre emelkednék, azon chaos, mely tagadhatatlanul a szabályozás ügyét jelenben jellemzi, nem eloszlattatnék, de törvényesítettvén, fokoztatnék és megörökítettetnék.

A fentidézett választmányi határozat szerint, a küldöttség javaslatok tételére is lévén utasítva, erre nézve véleményem e következő:

A törvényalkotás — nézetem szerint — az exact szakszerűség mellett, az emberi legmagasb képességeket követeli. Nem hiszem, hogy a mélyen tisztelt választmány, a megbízó jegyzőkönyvnek azon kifejezése alatt — hogy a küldöttek tegyék meg „javaslataikat“ — törvényjavaslatot értett volna.

Ami csekélységemet illeti, erre szakszerű ismereteim nincsenek, de 20 évi tapasztalatból s figyelmes szemléletből tanultam ismerni azon hiányokat, melyek az eddigi eredménytelenségeket előidézték, és ennek alapján ismerni vélem azon elveket, melyek alapján egy, a szabályozás céljainak megfelelő törvény elkészíttethetnék, amelyeket e következőkben vagyok bátor indítványozni:

Tekintve azt, hogy azon törvényjavaslat, mely a Tiszavölgyi ármentesítő- és szabályozó-társulatok igazgatási szervezetéről, a nagyméltóságú közmunka- és közlekedési minisztérium részéről véleményezés végett a központi bizottság közvetítésével velünk közöltetett, semmi biztosítékot sem nyújt a Tiszaszabályozás ügyének, az eddiginél eredménye-

sebb kezelésére: a „Bodrogközi társulat“ e törvényjavaslat félretételét óhajtja, következő okokból: mert

1-ször. Csak műszakilag ismertetik el (1-ső fejezet, 1. §.), hogy a Tiszaszabályozás organikus egységet képez; holott a legtökéletesebb műszaki vezetés mellett is — ha a pénz-, jog- és adminisztratív részletek roszúl vagy csak hiányosan kezeltetnek is — eredmény el nem érhető.

2-szor. Anélkül, hogy a szabályozás eredménye biztossá tenné, kényszer szabályozást mond ki az érdekeltek számlájára (4-ik szakasz); ez több mint zsarnokság, ez jogi képtelenség.

3-szor. S habár a 4. §. szerint az önelhatározás jogát, az önkormányzat ezen egyedüli alapját, teljesen megsemmisíti; a jó administratio rovására kacérkodik a nemzeti tévvelményekkel és előítéletekkel, azáltal, hogy a szakszerűséget feltételező hivatalokat jövőre is választásoknak s a választásoktól elválhatlan mesterkedéseknek rendeli alá (8., 9., 12. §.), amely rendszabály kizárja a hivatalnokok képességének biztosítását; lehetlenné teszi, hogy előléptetésök szabályoztathassék, és amire legfőképen törekedni kellene a szervezésnél, hogy a közhivatalnokoknak magánérdekeik ugyanazonosak legyenek közkötelességeikkel: ezt teljesen kizárja.

Tekintve azt, hogy a Tiszaszabályozás szervezetének mielőbbi létesítése és a törvény által való biztosítása a szabályozás érdekében nemcsak kívánatos, hanem halaszthatatlan, s miután pedig az eddigi tapasztalat arra tanít benünket, hogy azon tényezők, melyek ezen törvényjavaslat elkészítésén 3 év óta dolgoznak — értve a kormány közegeit és a Tiszavölgyi társulat központi bizottságát — azt a célnak megfelelőleg létrehozni jövőre sem fogják: a magas kormány felkérendő lenne egy szakbizottság összehívására, melyben műszaki, pénzügyi és adminisztratív kapacitások, egy jogász és a szabályozás gyakorlati részét ismerő érdekeltek vennének részt s dolgoznának ki egy törvényjavaslatot.

Azon elvek, melyeken egy szervezeti törvényjavaslat felépülhetne, melyeknek alapján a szabályozás eredményei biztosíthatók lennének, a „Bodrogközi társulat“ véleménye szerint e következők:

1-ször. Amennyiben a szabályozási munkálatok állami magas érdekeket érintenek, eredményes létesítésük által az állam nemcsak erkölcsi, de anyagi haszonosztalékot is nyerend; míg viszont hiányos kezelésük által jelentékeny károkat szenved, s végeredményeiben a kivándorlásra vezet: kimondatik, hogy az állam e munkálatok terheiben, mint érdekelt fél, az igazságosság mérve szerint osztozik, de csak ott, hol azt a magánosok ereje meg nem bírja s az állam magasabb érdekei a szabályozást követelik.

2-szor. A Tiszaszabályozási célok jövőre való biztosítása szempontjából, a Tiszavölgyi társulat egységes vezetése kimondatik, s a műveleteknek az állam által való végrehajtása elhatároltatik.

3-szor. Ecélből egy központi végrehajtó bizottság alakíttatik, egy műszaki, jogügyi, pénzügyi tanácsosból és egy igazgatóból, melynek tagjait a közlekedési miniszter nevezi ki, s amely bizottság a végrehajtást eszközli.

4-szer. Ezen végrehajtó bizottsághoz, a Tiszaszabályozótársulatok érdekeltjeiből, egy véleményező és ellenőrző testület rendeltetik, „Tiszai tanács“ cím alatt.

5-ször. Ezen központi szervezetnek megfelelőleg rendezendők a már létező s még alakítandó vagy csoportosítandó társulatok.

Összegezve a fentebb elmondottakat, azok e következőkben foglalhatók össze; ugyanis:

1-ször. A „Tiszaszabályozás“ 30 évi eredménytelensége kétségbevonhatlanul igazolja s beszélő tanúlságul szolgál arra, hogy az eddig fennállott rendszer, a szabályozás céljainak nem szolgál.

2-szor. A törvényjavaslat, mint azt fentebb kimutatni megkísérlettem, nem ezen rendszer változását célozza, hanem csak ennek feldozását; pedig ahol az eredeti kelme már oly silány, hogy a foltot nem állja, ott egy jobb szövehből készült folt sem használ, hanem árt; mert utána szakad, s a repedéseket nemhogy befedné, sőt sokszorosítja.

3-szor. Megkísérlettem rámutatni azon alapelvekre, amelyeknek alapján a „Tiszaszabályozás“ szervezetét célzó törvény felépülhetne; nevezetesen:

a) Szükséges, hogy a magas kormány és törvényhozás a „Tiszaszabályozás“ ügyét magasabb szempontból tekintse és kiemelje a „provincialismus nyúge“ alól, hogy megvédve legyen a közérdek a vidéki nagyságok önkénye ellen, kik néha részesei, s a legtöbb esetben — időt és munkát nem áldozhatván a helyi érdekü részletek tanulmányozására — ritkán egyebek, mint — nagy tekintélyök bö palástjával — takargatói az alárendelt végrehajtók részint korlátoltságának, részint csalásainak.

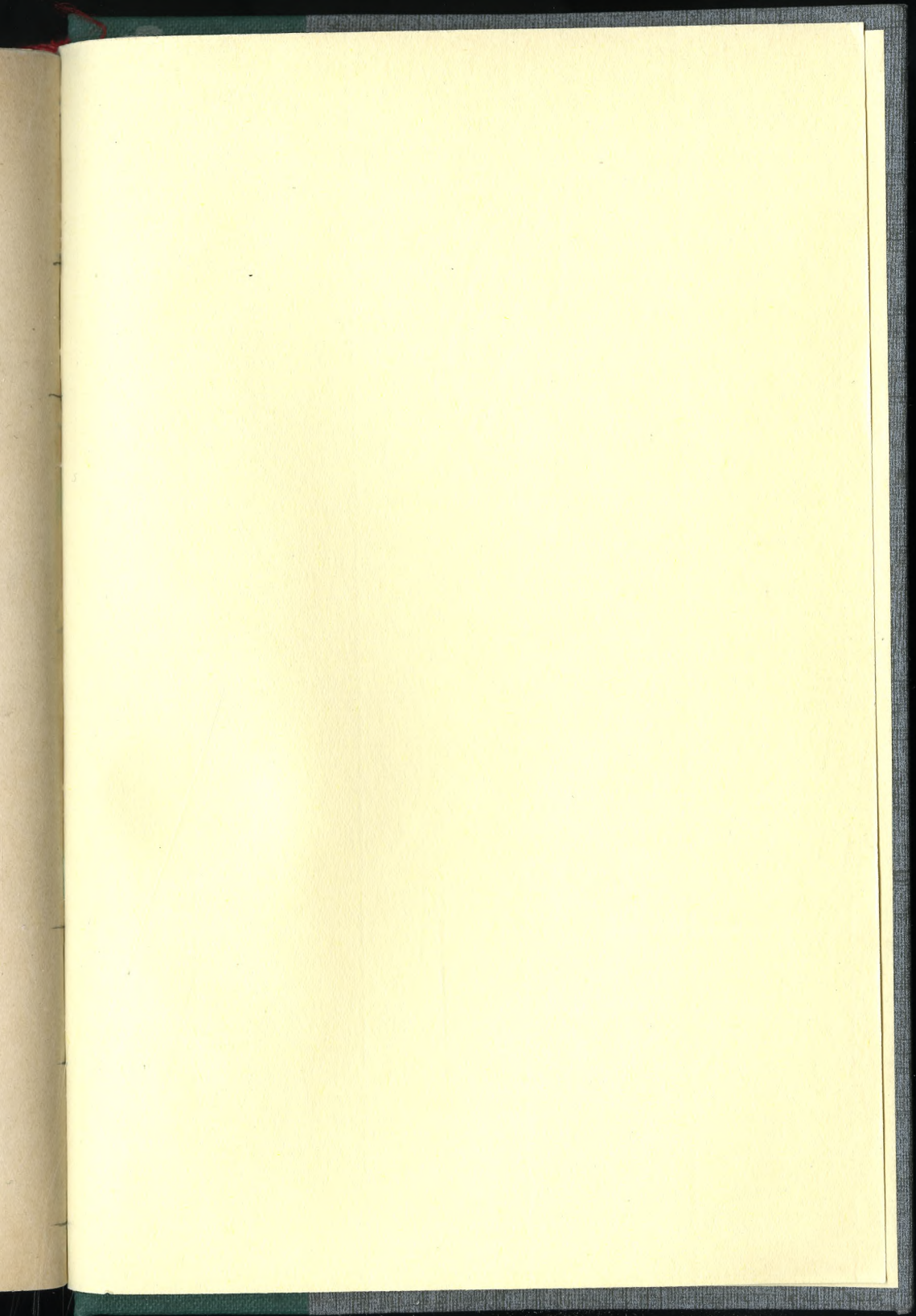
b) Ne bízsa a végrehajtást a vidéki egyletekre, melyek — mint ezt a mindennapi tapasztalat mutatja — csak kivételesen egyebek, mint tagjaik magánérdekeinek biztosító-intézetei. Ne bízsa reájuk jövőre azt sem, hogy az oly nagy lelkiismeretességet és sokoldalú ismeretet követelő igazgatói és mérnöki állásra az egyének általok választassanak; de nevezze ki és legyen érettök felelős a miniszter a törvényhozás előtt; mert a vidéki érdekeltség választásainál — mint ezt szinte a mindennapi tapasztalat bizonyítja — soha nem az értelmi okok a döntők, hogy ki a legképesebb ember, ki lenne legalkalmasabb az állás betöltésére; de a legtöbb esetben dönt mindig azon körülmény, hogy mily érdekekkel viseltetnek a helyi vezetők a választandó iránt, amely indok többnyire a száanalom, hogy „szegény ember,“ sok gyermeke van, pedig az apja igen becsületes ember volt; huszonöt éve küzködik közöttünk. Ezek a rendes qualificatiók.

„A végrehajtó tisztviselőknek a nép által való választása nem egyéb bohózatnál“ — mondja Stuart Mill János, nagyon találóan. „A barbarizmusnak egyik viszmaradványa ez, mely egyenes ellentétben áll az újkori élet egész szellemével.“

4-szer. A „Tiszaszabályozási“ eredménytelenségeknek egyik legfőbb oka tagadhatatlanul a pénzügyi részletnek rendezetlensége. A kényszer-szabályozást megparancsolni, anélkül, hogy az eredmény biztosítatnék, képtelenség. Ebből az következik, hogy előbb hasznot kell csinálni és azt megfizettetni; nem pedig, mint ma történik, előbb kárt tenni s annak terheit az egyesekre rároni. Ha az állam azon mocsárt lecsapoltatja és kiszáríttatja, mely a közegészségnek ártalmas s a közlekedést gátolja sat., s ha a mocsártulajdonosnak ebből jó kaszálót vagy épen szántóföldet, vagy csak jó legelőt is csinál: fizettesse meg azt az illető tulajdonossal egészben. De azt, hogy kísérletezésekre valaki meglevő vagyonát kockáztassa — mint ez a törvényjavaslat 4-ik szakasza szerint céloztatik — képtelenség.

A mélyen tisztelt közgyűlés bírálóitára bízom, megítélni azt, hogy valyon ez elvek helyesek-e, melyek e sorokban felállítva lettek. Meghajlok bölcs belátásuk előtt, ha az helytelenítőleg ütne ki. De ha azok helyeseknek ismertetnének el, kérem: ne engedje magát a kivihetetlennek állított ál-okok által félrevezettetni, s ne engedje, hogy a jelenben uralgó előítéletek a tapasztalat felett diadalt üljének; mert ha azok is, kik az előítéleteket nem osztják, mégis meghajólnak előttök: bizonyos, hogy azok legyőzhetetlenek leendenek. Előítéletekkel pedig semmit elérni nem lehet, Tiszaszabályozási eredményt pedig legkevésbé.

DE BALLASZ SZ. SZ.

2012

S.E.
2006.

